

DRUŽBENA MOČ

Max Weber: dr.moč je možnost, da nekdo uveljavi svoje interese, voljo, kljub nasprotovanju drugih. Možnost da človek ali skupina ljudi uresniči svojo voljo v skupnem delovanju, tudi če temu nasprotujejo drugi, ki v tem delovanju sodelujejo. Drugi zadovoljujejo naše želje, spreminjamo njihova prepričanja, čustva in celo identiteto.

Moč si zagotovimo: **s prisilo** (je nestalna, začasna, vodi v nasilje, podrejam si zaradi strahu pred sankcijami, ki bi sledile neposlušnosti); **z avtoriteto, oblastjo** (nekaterim ljudem priznavamo pravico do odločitev, ker imajo znanje, sposobnosti, izkušnje).

Oblast je legitimna moč; tisti ki imajo moč, jo poskušajo prikazati kot pravično, utemeljeno. Podrejene poskušajo prepričati, da je moč upravičena in pravilna.

Max Weber glede na vir legitimnosti razlikuje 3 tipe oblasti:

Karizmatična oblast: izjemna osebnost, nadčloveške lastnosti, vzbujanje strahospoštovanja, čustvena predanost vodji, prelomna obdobja, osebna oblast,..

Tradicionalna oblast: temelji na prepričanju v pravilnost vzpostavljenih običajev in tradicij (sveta in nespremenljiva), na nenapisanih pravilih, ki jih spoštujejo oblastniki in podrejeni. Oblastni položaji temeljijo na podedovanem statusu in osebni lojalnosti svojih podložnikov, se težko spreminja (srednjeveška Evropa).

Racionalna oblast: je osnovana na jasnih pravilih, zakonih, predpisih, ki izražajo voljo vseh, je neosebna, kdor izvaja oblast je nosilec določene funkcije, zamenja ga lahko kdorkoli, ki je za to usposobljen, ukazuje po zakonih. Pravila so bila zavestno oblikovana za doseganje posameznih ciljev in določajo sredstva, s katerimi naj bi bili ti cilji doseženi.

Definicija družbene moči in vzroki za razlike v družbi:

Funkcionalistični pristop: **Talcott Parsons:** Moč je sposobnost celotne družbe in posameznih skupin, da dosežejo zastavljene cilje. Pri doseganju skupnih ciljev so ljudje učinkoviti, če se med seboj povežejo in sodelujejo ter imajo določene vloge – eni vodijo in upravljajo, uporabljajo moč v korist vseh, zato je ta moč legitimna. Kritika: moč uporabljajo v lastno korist za izkoriščanje podrejenih.

Marksistični pristop: **Karl Marx:** Moč je v družbi neenakomerno razporejena, močni in nemočni imajo različne interese, kar poraja družbene konflikte. Izvor oblasti vidi v ekonomski strukturi družbe, v lastništvu produkcijskih sredstev. Bogati z močjo ščitijo lastne interese, z ideologijo pa ustvarjajo prepričanja, da je neenakost v bogastvu in moči naravna.

Razporeditev moči v družbi:

Elitistični pristop: elite, ki posedujejo moč, so neizogibne in jih najdemo v vsaki družbi. Družbe so razdeljene na vladajočo elito, ki predstavlja manjšino, njeni pripadniki so med seboj organizirani in povezani s številnimi vezmi, ter večino, množico, ki je kaotična, nima možnosti odločanja, je predmet manipulacije. ► **Vilfred Paret:** pripadnost eliti je pogojena z osebnimi lastnostmi ljudi. Moč krepi notranja organiziranost. Ker vsaki eliti manjkajo nasprotne lastnosti je postopoma prisiljena sprejemati člane nasprotne elite, kar privede do kroženja elit. LEVI: odločni, ostri, uporabljajo silo; LISICE: zvite, pretkane, manipulirajo. ► **C. Wright Mills:** elita oblasti.

Pluralistični pristop: moč je spremenljiva in razpršena med številne družbene skupine (stranke, sindikate, skupine pritiska), ki imajo enake možnosti, da uveljavijo svoje cilje. Skupine med seboj tekmujejo, se dogovarjajo in sklepajo kompromise. Interesne skupine zastopajo pluralizem elit. Država je pošten posrednik med razl.skupinami, ki upošteva vse konfliktne zahteve razl.delov družbe, zato ima vsaka skupina nekaj vpliva na vladno politiko.

Država:

Širši pomen: je teritorialna tvorba, ki ima prebivalstvo, nad katerim je vzpostavljena oblast. Elementi države so jasno opredeljeno ozemlje, meje, prebivalstvo, suverena oblast.

Ožji pomen: je zapleten sistem političnih institucij (parlament, vlada, predsednik države, sodišča, upravni organi), ki delujejo v družbi in izvajajo oblast.

Weber: država je človeška skupnost, ki si lasti monopol nad uporabo fizične sile na določenem ozemlju.

Na podlagi Webrove definicije državo sestavlja: politična ali zakonodajna oblast (sprejema zakone); javna uprava, ki izpolnjuje vladne odločitve; policija, ki je odgovorna za uveljavljanje zakonov; oborožene sile, ki ščitijo državo pred zunanjim agresorjem.

Oblikovanje moderne države:

Razvoj nekaterih modernih držav je potekal od *absolutizma* (močna državna oblast, ki jo uteleša suveren vladar) k *pravni državi* (država uvede zakone v interesu državljanov) in k *demokratični oblasti*.

Pomen države se poveča v industrializiranih družbah, ker so se širila področja, ki jih je urejala oblast. Država posega na mnoga področja družbenega življenja.

Proti koncu 18.stol., še bolj pa v 19. in 20.stol. se začne razvijati ideja ljudstva kot naroda. Moderno državo lahko tako označimo kot nacionalno državo.

Za moderne države je značilna *centralizirana* oblast.

Weber pravi, da je država racionalizirana, kar pomeni, da ima jasna pravila delovanja, delitev pristojnosti in funkcij.

Politika je boj za oblast, ki naj posameznikom zagotovi nadvlado nad družbo in koristi, ki iz tega izhajajo. S politiko si pridobijo in ohranjajo privilegij manjšine na škodo večine. Politika je prizadevanje za zagotavljanje reda, stabilnosti in pravičnosti v interesu skupnega dobrega.

Demokracija je oblika političnega sistema, kjer je državna oblast izvoljena in zamenljiva. Država priznava raznolikost družbenih interesov, svobodo in enakost državljanov pred zakonom, politične pravice: volilno pravico in pravico političnega združevanja. Politična participacija deluje integracijsko in tekmovalno.

Avtokracija kot politični sistem ne priznava raznolikosti družbenih interesov in omejuje temeljne in politične pravice. Ena stranka je zastopnica vseh družbenih interesov, volitve so samo ritual. Državna oblast obvladuje celotno družbeno dogajanje in preprečuje kritični odnos do nosilcev oblasti.

Totalitarna država. Značilnosti: ► ne spoštuje temeljnih človekovih pravic (svoboda, življenje, lastnina) ► ni delitve oblasti in strankarskega pluralizma ► državna partija nadzoruje vsa področja družbenega in zasebnega življenja ► nasilje nad državljani, ki se z državo ne strinjajo in so označeni kot sovražniki.

Razlaga države:

Funkcionalistični pristop:

● uveljavlja norme delovanja moderne družbe z institucijami, ki zagotavljajo red in zakone ● planira in usmerja dejavnosti v družbi ● posreduje v konfliktih med različnimi interesnimi skupinami ● vrši obrambo pred drugimi družbami in izvaja agresijo do drugih družb.

Konflikten pristop:

Država je sredstvo v rokah skupin, preko katerega uveljavljajo in ohranjajo svoje vrednote in norme v družbi na škodo drugih. To dosežejo s tem, da ima država monopol nad uporabo sredstev nasilja (vojska, policija, sodišča).

Instrumentalistični pristop:

Država je pripomoček ali orodje tistih, ki imajo ekonomsko moč. Državo uporabljajo za ohranjanje svoje ekonomske nadvlade, vzdrževanje politične moči in stabilizacijo kapitalistične družbe.

Strukturalistični pristop:

Država ima tudi svoje interese, podpira pa predvsem buržuazijo. Z avtonomijo država razvija mit, da zastopa družbo kot celoto. Relativna avtonomija omogoča državi, da se dvigne nad delne interese posameznih delov buržuazije in tako zastopa kapitalistični razred kot celoto.

Država se predstavlja kot zastopnik ljudstva in nacionalne enotnosti in s tem prekriva dejstvo, da zastopa interese vladajočega razreda. S tem ko država popušča podrejenemu razredu, preprečuje radikalne proteste.

Politična participacija je bistvena razsežnost demokratičnih držav. Po nekaterih raziskavah sodeč, članstvo prebivalcev in prebivalcev Slovenije v političnih strankah in različnih interesnih skupinah ni množično, vendar je podobno tudi v državah, ki imajo daljšo demokratično tradicijo.